การพัฒนาการวางแผนทางทหาร

จาก Threat Base สู่ Objective&Effect Base

นาวาโท เกรียงไกร เกาะเจริญ
อาจารย์ กองวิชาสงครามทางเรือและวิชาทหาร
ฝ่ายวิชาการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

๑. ความสำคัญของการวางแผนทางทหาร

การริเริ่มแบ่งยุคของสงครามสมัยใหม่ เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในกลุ่มนักวิเคราะห์ของสหรัฐฯ โดยได้แบ่งสงครามออกเป็น ๔ ยุค ี คือ **ยุคที่ ๑** ซึ่งเป็นยุคของ “Massed Manpower” การศึกษาเกี่ยวกับยุทธศิลป์ยังปรากฏชัดเจนทำให้การวางแผนทางทหารจะผูกโยงกับความรู้ความสามารถของผู้บังคับบัญชาทางทหารเป็นหลัก **ยุคที่ ๒** ที่ “Massed Manpower” ถูกแทนที่ด้วย “Massed Firepower” เกิดการศึกษาเพื่อกำหนดพื้นที่ เวลา หรือกำลังรบที่จะรวมอำนาจการยิงเข้ากระทำต่อฝ่ายข้าศึกถูกนำมาพิจารณา อันเป็นจุดเริ่มต้นของการการศึกษายุทธศิลป์ **ยุคที่ ๓** การแข่งขันกันพัฒนาอำนาจ Firepower เริ่มมีข้อจำกัดมากขึ้นจึงต้องหันไปสู่การสร้างแนวคิดที่เหมาะสมมาชดเชยจนเป็นยุคของ “Maneuver” ยุทธศิลป์ก็มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นอีก **ยุคที่ ๔** เป็นยุคที่เส้นแบ่งของสงคราม การเมือง ประชาชน คลุมเครือยิ่งขึ้น และต้องรองรับต่อภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ อีกทั้งในปัจจุบันก็ได้มีการวิเคราะห์ไปถึงยุคที่ ๕ ของสงครามสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นยุคของสงครามข้อมูลข่าวสารที่จะมุ่งเน้นการกระทำต่อกระบวนการตัดสินใจ ความรู้สึกรับรู้ของฝ่ายตรงข้ามทั้งทางตรงและทางอ้อม

หากวิเคราะห์ตามยุคของสงครามที่กล่าวมาข้างต้น ในยุคที่ ๑ การวางแผนทางทหารจะไม่ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางและสร้างเป็นองค์ความรู้ที่ทำให้สามารถเข้าใจได้มากนัก การเรียนการสอนจึงถูกตีกรอบอยู่ในกลุ่มชนชั้นปกครองและกลุ่มนักปราชญ์เท่านั้น เพราะความเชื่อว่าการมีชัยต่อข้าศึกจะฝากไว้กับขีดความสามารถและอัจฉริยภาพของผู้นำ และกุนซือ (เสนาธิการ) เพียงเท่านั้น ตั้งแต่ยุคที่ ๒ เป็นต้นมา เมื่อแนวความคิดและเทคโนโลยีเริ่มมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของสงครามทำให้สงครามมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้นำกองทัพหรือกุนซือเพียงคนเดียวไม่สามารถที่จะติดตาม วิเคราะห์ ประเมินผล และตัดสินใจสั่งการได้อีกต่อไป การศึกษาเรื่องการวางแผนทางทหารจึงเริ่มมีความสำคัญ และพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับเพื่อตอบสนองต่อรูปแบบของการทำสงครามในขณะนั้น ๆ โดยหากย้อนกลับไปตรวจสอบประวัติการศึกษาการวางแผนสมัยใหม่ที่เป็นแบบแผนอย่างเช่นปัจจุบันนั้นจะเริ่มขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ ๑๙ ในโรงเรียนทหารของปรัสเซีย (War Academy) ซึ่งถูกใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการวางแผนและตัดสินใจทางทหารที่ดี เรียกว่า “The Estimate of The Situation” และแพร่หลายไปยังอีกหลาย ๆ ประเทศในเวลาต่อมา ในส่วนของกองทัพเรือสหรัฐฯ ได้เริ่มศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนทางทหารตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๘๙๕ และบรรจุหัวข้อวิชา “การประมาณสถานการณ์”

เข้าไปในสาระหลักสูตรวิทยาลัยการทัพเรือในปี ค.ศ.๑๙๑๐ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๑๕ เอกสารการประมาณสถานการณ์ฉบับแรกได้จัดทำขึ้นโดย พลเรือตรี Austin M. Knight ผบ.วทร. ในขณะนั้น และในปี ค.ศ.๑๙๓๔ เมื่อพลเรือเอก Edward C. Kalbfus ดำรงตำแหน่ง ผบ.วทร. ได้เพิ่มเติมเอกสารจำนวน ๔๐ - ๕๐ หน้า เป็นเอกสารจำนวน ๒๔๓ หน้า การประเมินสถานการณ์ได้ถูกปรับปรุงใหญ่อีกครั้งในปี ค.ศ.๑๙๔๖ โดยพลเรือเอก Raymond Spruance ผบ.วทร. ซึ่งได้นำประสบการณ์จากการปฏิบัติในสงครามโลกครั้งที่ ๒ มาปรับปรุงให้ง่ายขึ้นและลดขั้นตอนลง เพราะการปฏิบัติการทางเรือในแปซิฟิกแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงประโยชน์และความสำคัญของกระบวนการวางแผนทางเรือ และตอกย้ำความสำคัญของการวางแผนร่วม และเอกสารการวางแผนเหล่านี้ได้ถูกยกระดับจากตำราในห้องเรียนมาสู่หลักนิยมในการวางแผนทางเรือของกองทัพเรือสหรัฐฯ เฉกเช่นปัจจุบัน[๒]

การทำสงครามกับกระบวนการวางแผนทางทหารมีการพัฒนา ทดสอบ ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาวการณ์มาอย่างต่อเนื่อง การพยายามทำให้การวางแผนทางทหารมีรูปแบบที่ชัดเจน มีความเป็นศาสตร์มากยิ่งขึ้นทำให้กรอบความเดิมที่ฝากความคาดหวังไว้กับผู้นำทางทหารที่มีความสามารถเพียงผู้เดียวนั้นเปลี่ยนไปสู่การควบคุมบังคับบัญชาหน่วยทหารผู้บังคับบัญชา และฝ่ายเสนาธิการที่คอยสนับสนุน สาเหตุหลักมาจากการที่สงครามจะยิ่งทวีความซับซ้อนและคาดเดาได้ยากขึ้น มีข้อมูลข่าวสารจำนวนมากรวบรวม วิเคราะห์ ประเมินผลและสั่งการ การสร้างองค์ความรู้เรื่องการวางแผนทางทหารจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้กับกำลังพล อีกทั้งยังทำให้ผู้บังคับบัญชา และฝ่ายเสนาธิการสามารถสื่อสารกันได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน รูปแบบการวางแผนทางทหารจึงค่อย ๆ มีพัฒนาจนมีรูปแบบที่ชัดเจนเช่นปัจจุบัน มีความง่าย ยืดหยุ่น และมีเหตุมีผล นอกจากนี้การวางแผนทางทหารยังมีส่วนช่วยให้เราเลือกใช้ขีดความสามารถฝ่ายเราเข้ากระทำต่อฝ่ายตรงข้ามได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถลดความสูญเสียกำลังรบโดยไม่จำเป็น

การวางแผนทางทหารเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการของหน่วยทุกระดับในการอ้างอิง มักจะถูกออกแบบให้มีความเป็นเส้นตรง (Linear) เพื่อให้เกิดความง่าย ไม่หลงลืมหรือข้ามขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดไป ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอนจะประกอบด้วยขั้นตอนย่อยซึ่งสัมพันธ์กันอย่างเป็นลำดับ กล่าวคือสิ่งที่เกิดขึ้นในขั้นตอนหนึ่งจะถูกนำไปใช้ในขั้นตอนถัดไป ดังนั้น หากผู้ใช้ทำการศึกษาจนมีความเข้าใจว่า “อะไรคือผลลัพธ์ที่ได้ในแต่ละขั้นตอน และสามารถนำเอาผลลัพธ์ดังกล่าวไปใช้ในขั้นตอนต่อไปได้อย่างไร” ก็จะทำให้เข้าใจแก่นแท้ของการวางแผนทางทหาร

ในระดับที่เพียงพอที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับงานและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

๒. ตรรกะ (Logic)ของการแก้ปัญหาทางทหารกับกระบวนการ (Process) วางแผนทางทหาร

ตรรกะ (Logic) ของการแก้ปัญหาทางทหารโดยทั่วไปมีลักษณะไม่แตกต่างจากตรรกะการแก้ปัญหาโดยทั่วไป กล่าวคือ เราจะเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ปัญหาและสภาวะแวดล้อมของปัญหาในปัจจุบัน และกำหนดความคาดหวังที่เราต้องการจะให้เป็นไปเมื่อปัญหานั้นคลี่คลายลง ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงแรกของการแก้ปัญหาเสมอ และเป็นเรื่องปกติเมื่อเราจะแก้ปัญหาอะไรก็ตามจะต้องทำความเข้าใจกับปัญหาเพื่อให้เราแก้ปัญหาได้ตรงจุดและเหมาะสมกับสภาพของปัญหา กับต้องยืนยันให้ชัดเจนว่าเราต้องการแก้ปัญหาให้เกิดผลลัพธ์อย่างไร เมื่อยืนยันชัดเจนแล้วจึงจะเข้าสู่กระบวนการสร้างวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม รวมถึงกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่จะนำไปใช้ในการกำกับดูแลการปฏิบัติตามวิธีการแก้ปัญหา เช่น กระบวนการแก้ปัญหาของ George Pólya[๓] ได้กำหนดกระบวนการแก้ปัญหาไว้ ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การวิเคราะห์และกำหนดรายละเอียดของปัญหาโดยพิจารณาข้อมูลและเงื่อนไขที่กำหนดให้เพียงพอที่จะหาคำตอบของปัญหาหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอให้หาข้อมูลเพิ่มเติม

๒) การวางแผนในการแก้ปัญหา เมื่อทำความเข้าใจปัญหาแล้วจะวางแผนในการแก้ปัญหาด้วยการเลือกใช้เครื่องมือ และวิธีการที่ดีที่สุด

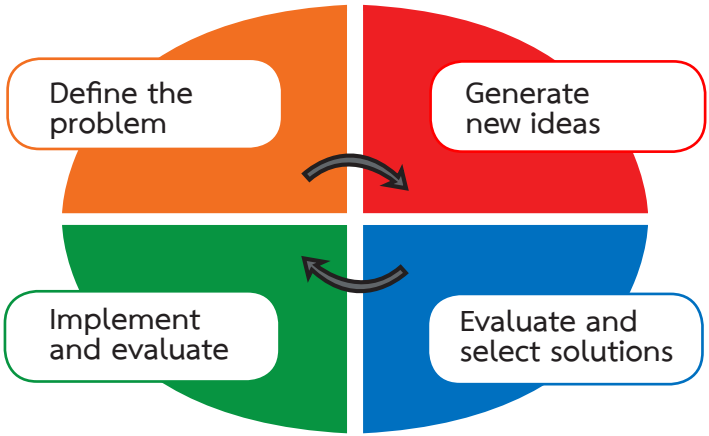
“

การวางแผนทางทหารมีส่วนช่วยให้เราเลือกใช้ขีดความสามารถฝ่ายเราเข้ากระทำต่อฝ่ายตรงข้ามได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถลดความสูญเสียกำลังรบโดยไม่จำเป็น

”

๓) การดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการและเครื่องมือที่ได้มา

๔) การตรวจสอบและปรับปรุง เมื่อดำเนินการตามขั้นที่ ๓ แล้วนำผลมาตรวจสอบว่าการแก้ปัญหาสำเร็จหรือต้องปรับปรุงอย่างไร หรือแนวทางตามพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔ ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม ๔ ประการ ๑) **ทุกข์** เป็นสิ่งที่ต้องกำหนดรู้ เพื่อเข้าใจปัญหาที่เกิดทุกข์ ๒) **สมุทัย** รู้เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ๓) **นิโรธ** รู้ภาวะเมื่อพ้นจากทุกข์ ได้เด็ดขาด เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ประจักษ์แจ้ง ๔) **มรรค** ข้อปฏิบัติให้ลุถึงความดับทุกข์

ภาพ Problem Solving Chart

ที่มา : เว็บไซต์ https://asq.org/quality-resources/problem-solving

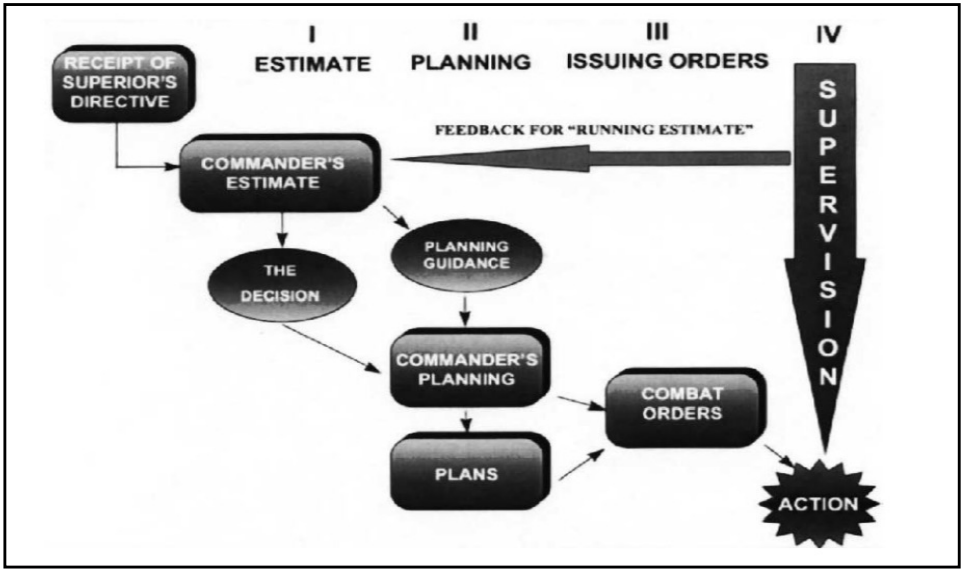
เราจะเห็นได้ว่าตรรกะของการแก้ปัญหานั้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการแก้ปัญหาของ George Pólya หรืออริยสัจ ๔ ต่างก็อยู่บนพื้นฐานตรรกะ (Logic) เดียวกัน แต่อาจมีกระบวนการ (Process) ที่แตกต่างกันเพียงเท่านั้น ในการคิดแก้ปัญหาทางทหารก็เฉกเช่นเดียวกัน เราได้สร้างตรรกะ (Logic) ของการวางแผนทางทหารที่ไม่ต่างจากตรรกะของการแก้ปัญหาโดยทั่วไป แต่ออกแบบให้เหมาะสมกับรูปแบบของปัญหาทางทหารที่มีความซับซ้อน ต้องใช้กำลังพล เครื่องมือ ความรู้ในการแก้ปัญหาจำนวนมาก ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ การประมาณสถานการณ์ โดยผู้บังคับบัญชาทางทหารจะวิเคราะห์สถานการณ์ และเลือกหนทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดเพื่อบรรลุภารกิจ

ขั้นที่ ๒ จะพัฒนาหนทางการปฏิบัติจนมีรายละเอียดที่เพียงพอสำหรับหน่วยรองที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อบรรลุในกิจต่าง ๆ ที่มอบหมาย

ขั้นที่ ๓ เป็นการจัดทำแผนเป็นรูปแบบของเอกสารสั่งการที่เป็นรูปแบบ เข้าใจได้ง่าย ไม่สับสน มีข้อมูลที่ครบถ้วนต่อการปฏิบัติ

ขั้นที่ ๔ เป็นการตรวจสอบ กำกับดูแลการปฏิบัติให้สำเร็จ หรือจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงการสั่งการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

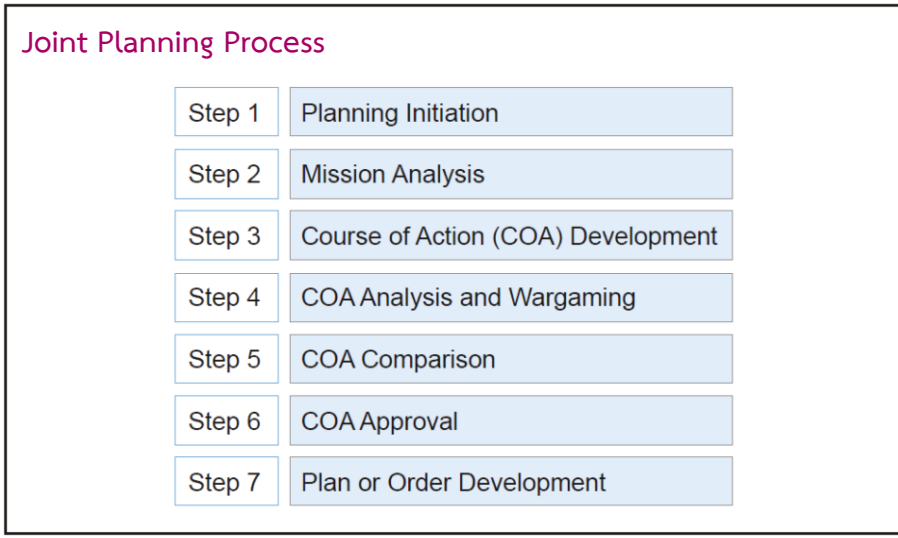

ภาพ Military Planning Logic

ที่มา : NWP 5-01 NAVAL OPERATIONAL PLANNING (REV. A)

ในส่วนของกระบวนการ (Process) วางแผนทางทหาร จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในแต่ละระดับของสงคราม (Level of War) เช่น กระบวนการวางแผนทางทหารในการปฏิบัติการร่วมของสหรัฐฯ ออกแบบให้กระบวนการประกอบไปด้วย ๗ ขั้นตอน คือ การกำหนดกรอบเบื้องต้นในการวางแผน การวิเคราะห์ภารกิจ การพัฒนาหนทางการปฏิบัติ การวิเคราะห์หนทางการปฏิบัติ การเปรียบเทียบหนทางการปฏิบัติ การตกลงใจ และการพัฒนาแผนและเอกสารสั่งการ ซึ่งจะมีกระบวนการวิเคราะห์

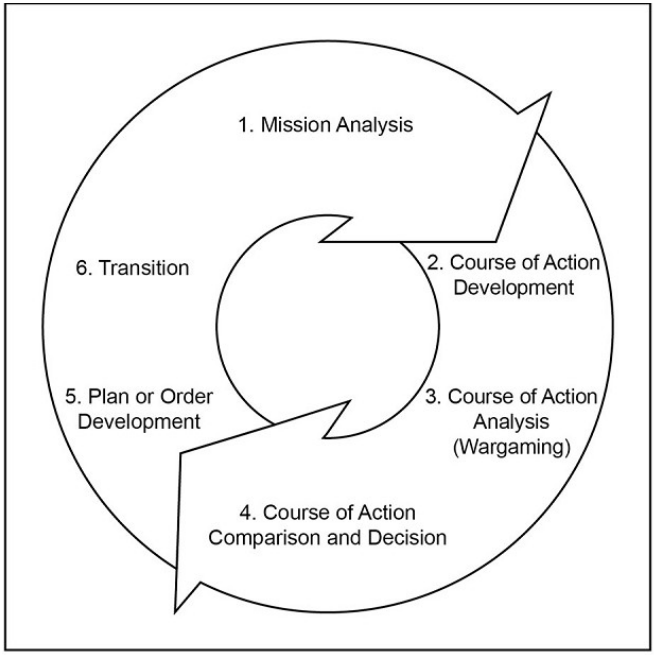
สภาวะแวดล้อมในการปฏิบัติการที่มีผลทั้งต่อฝ่ายเราและฝ่ายตรงข้ามผ่านการวิเคราะห์ปัจจัยทางยุทธการ Operational Factors คือ ปัจจัยเวลา พื้นที่ และกำลัง และการวิเคราะห์หนทางการปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม โดยเรียกว่าการเตรียมสภาพแวดล้อมทางยุทธการด้านข่าวกรองร่วม (Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment : JIPOE) ที่จะเกิดขึ้นคู่ขนานและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันไปจนสิ้นสุดกระบวนการวางแผนทางทหาร

ภาพ Joint Planning Process ของกองทัพสหรัฐฯ
ที่มา : Joint Publication 5-0 Joint Planning บทที่ ๕ หน้า ๕-๒

ในระดับที่รองลงมาจากการวางแผนปฏิบัติการร่วม (Joint Operation Planning) เช่น กระบวนการวางแผนของกองทัพเรือสหรัฐฯ จะเหลือเพียง ๖ ขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภารกิจ การพัฒนาหนทางการปฏิบัติ การวิเคราะห์หนทางการปฏิบัติ การเปรียบเทียบหนทางการปฏิบัติและการตกลงใจ การพัฒนาแผน/คำสั่ง และขั้นเอกสารสั่งการ ซึ่งเป็นเพราะการวางแผนในระดับการปฏิบัติการทางเรือของสหรัฐฯ จะนำไปสู่การปฏิบัติในระดับยุทธวิธีหลากหลายสาขาประกอบกัน มีหน่วยรองจำนวนมากเข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน ขั้นตอนนี้จึงให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่าน

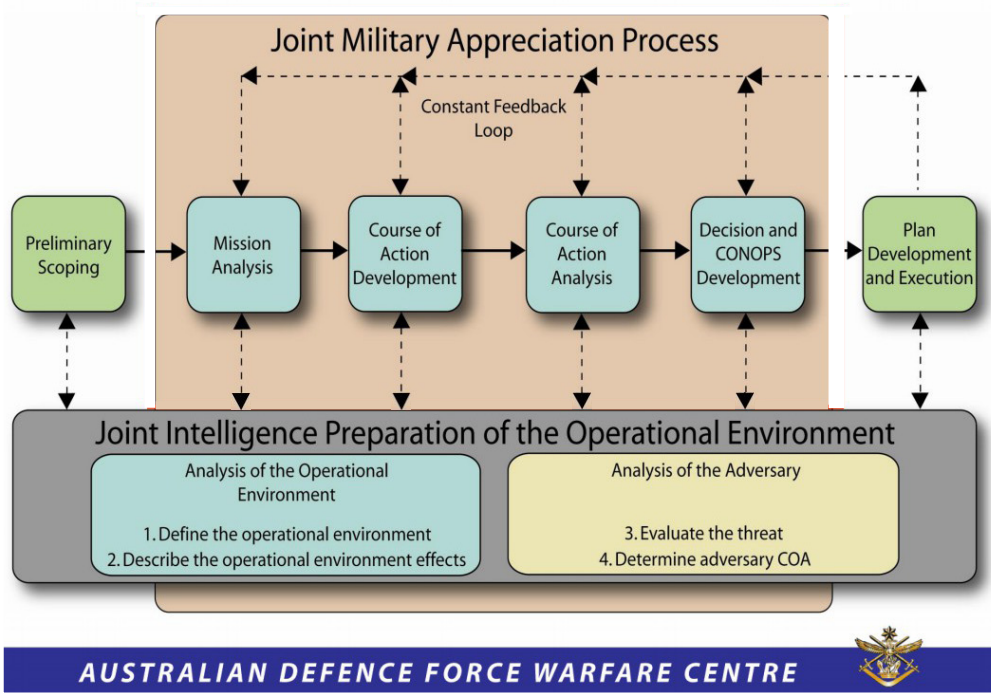
จากแผนไปสู่ปัจจัยภายนอก คือ ผู้บังคับบัญชาหน่วยรองให้มีความเข้าใจตรงกัน และเปลี่ยนผ่านจากแผนไปสู่ปัจจัยภายใน คือ ฝ่ายเสนาธิการที่จะต้องช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาในการกำกับดูแลการปฏิบัติ ทั้งนี้ ในระดับของกองทัพเรือก็มีกระบวนการที่คู่ขนานกับกระบวนการวางแผนหลักเช่นเดียวกัน โดยเรียกว่า การเตรียมสภาพแวดล้อมทางยุทธการด้านข่าวกรอง (Intelligence Preparation of the Operational Environment : IPOE)

ภาพ Navy Planning Process ของ ทร.สหรัฐฯ
ที่มา : NAVY WARFARE PUBLICATION 5-01 NAVY PLANNING EDITION 2013 บทที่ ๑ หน้า ๑-๔

เมื่อตรวจสอบกระบวนการวางแผนทางทหารของกองทัพออสเตรเลียจะถูกออกแบบให้มี ๖ ขั้นตอน คือ การกำหนดกรอบเบื้องต้นในการวางแผน การวิเคราะห์ภารกิจ การพัฒนาหนทางการปฏิบัติ การวิเคราะห์หนทางการปฏิบัติ การตกลงใจและพัฒนาแนวความคิดการปฏิบัติ และการพัฒนาแผนและการสั่งการ ซึ่งจะมีกระบวนการที่เรียกว่า การเตรียมสนามรบด้านการข่าวกรองร่วม (Joint Intelligence Preparation of the Battlespace : JIPB) ที่เกิดขึ้นคู่ขนานและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันไปจนสิ้นสุดกระบวนการวางแผนทางทหารเช่นเดียวกัน

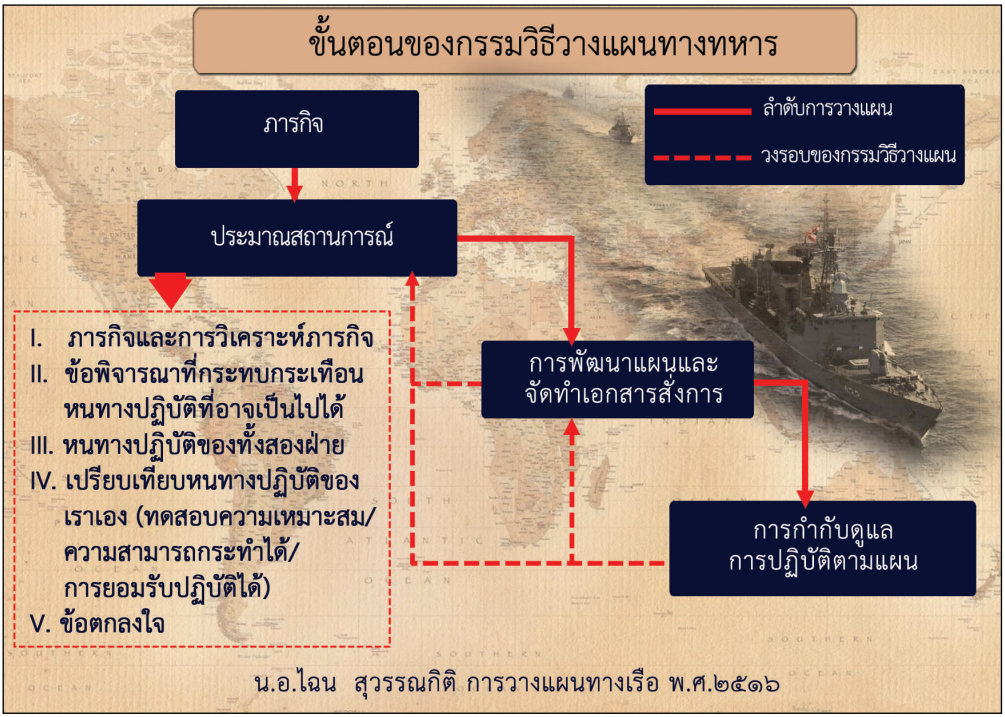
Joint Operations Planning

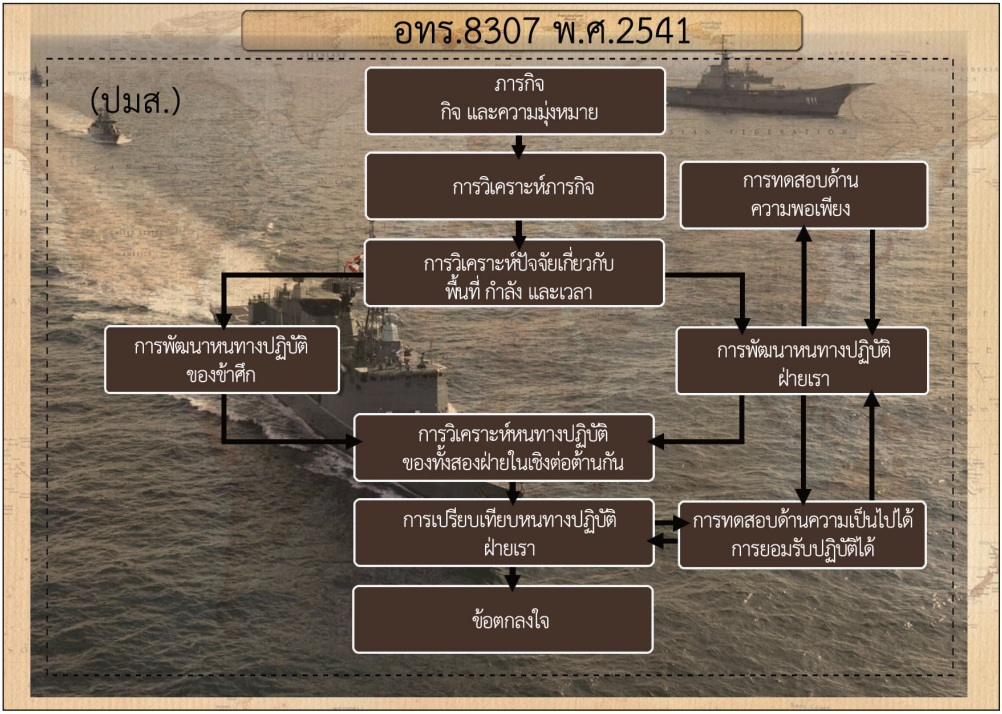

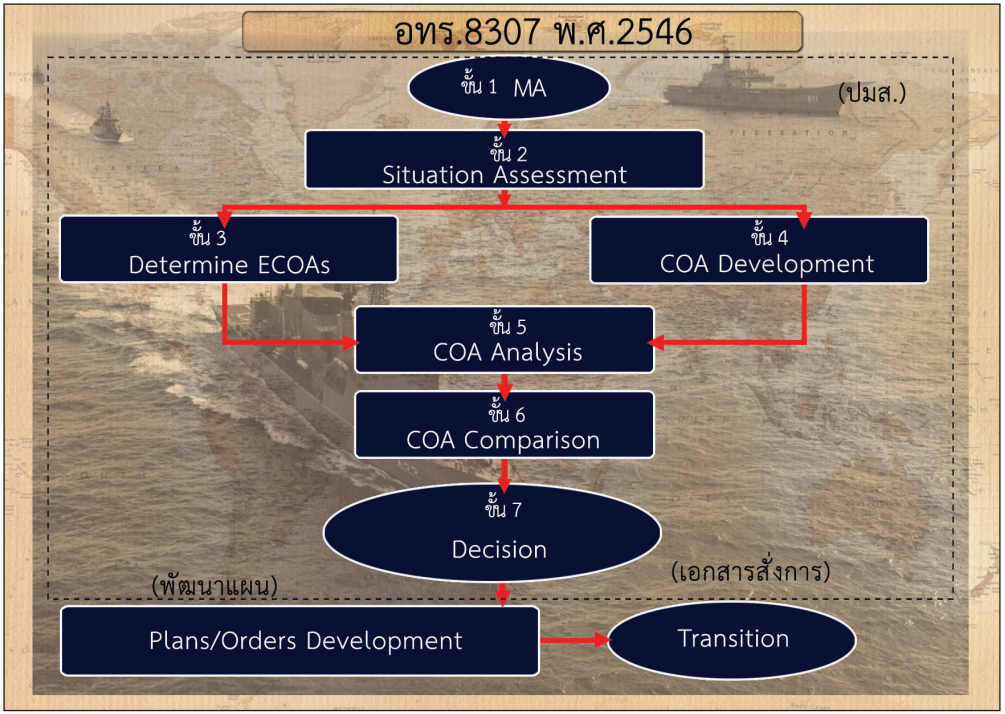
ภาพ Joint Military Planning Process ของออสเตรเลีย

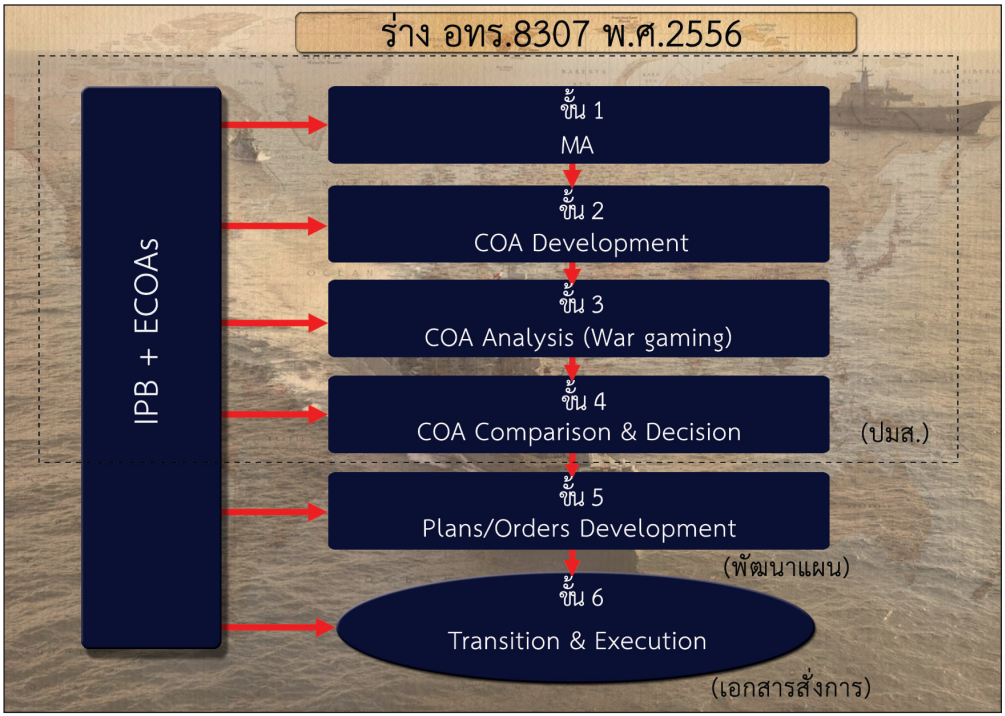
ที่มา : Plans Series ADFP 5.0.1 Joint Military Appreciation Process บทที่ ๑ หน้า ๑-๙

หากวิเคราะห์เอกสารการวางแผนของกองทัพเรือ ได้มีการจัดทำเอกสารเล่มแรก โดยการแปลจาก เอกสารวางแผนทางเรือของสหรัฐฯ ฉบับปี ค.ศ.๑๙๗๐ ต่อมามีการปรับรูปแบบขึ้นเป็นเอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ (อทร.) และปรับปรุงรายละเอียดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นเป็น อทร.๘๓๐๗ การวางแผนทางทหาร ฉบับ พ.ศ.๒๕๔๑ และ ๒๕๔๖ จนถึงในปี พ.ศ.๒๕๕๖ ได้มีการปรับปรุง อทร.๘๓๐๗ อีกครั้ง และได้นำมาทดลองใช้ และปรับปรุงให้มีความเหมาะสมต่อการวางแผนในระดับยุทธการของ ทร. เป็น (ร่าง) อทร.๘๓๐๗ การวางแผนทางทหารในปัจจุบัน

ขั้นตอนของกรรมวิธีวางแผนทางทหาร
ภารกิจ
ประมาณสถานการณ์
I. ภารกิจและการวิเคราะห์ภารกิจ
II. ข้อพิจารณาที่กระทบกระเทือนหนทางปฏิบัติที่อาจเป็นไปได้
III. หนทางปฏิบัติของทั้งสองฝ่าย
IV. เปรียบเทียบหนทางปฏิบัติของเราเอง (ทดสอบความเหมาะสม/ความสามารถกระทำได้/การยอมรับปฏิบัติได้)
V. ข้อตกลงใจ
การพัฒนาแผนและจัดทำเอกสารสั่งการ
การกำกับดูแลการปฏิบัติตามแผน
ลำดับการวางแผน
วงรอบของกรรมวิธีวางแผน
น.อ.ไฉน สุวรรณกิติ การวางแผนทางเรือ พ.ศ.๒๕๑๖

อทร.8307 พ.ศ.2541
(ปมส.)
ภารกิจ
กิจ และความมุ่งหมาย
การวิเคราะห์ภารกิจ
การวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ กำลัง และเวลา
การทดสอบด้านความพอเพียง
การพัฒนาหนทางปฏิบัติของข้าศึก
การพัฒนาหนทางปฏิบัติฝ่ายเรา
การวิเคราะห์หนทางปฏิบัติของทั้งสองฝ่ายในเชิงต่อต้านกัน
การเปรียบเทียบหนทางปฏิบัติฝ่ายเรา
การทดสอบด้านความเป็นไปได้การยอมรับปฏิบัติได้
ข้อตกลงใจ

ภาพเอกสารการวางแผนของ ทร. ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กระบวนการ (Process) วางแผนทางทหารทั้งในส่วนของ ทร. ตามห้วงเวลาต่าง ๆ และการวางแผนทางทหารของต่างประเทศ หากเรานำกระบวนการ (Process) มาเปรียบเทียบกัน อาจจะทำให้เกิดความสับสน และเข้าใจว่ามีความแตกต่างกัน เพราะกระบวนการที่แตกต่างกันนั้นถูกออกแบบและปรับปรุงให้เหมาะสมกับรูปแบบการปฏิบัติการทางทหารและระดับของสงคราม แต่หากเรานำตรรกะของการวางแผนทางทหารมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์กระบวนการวางแผนทางทหารในฉบับต่าง ๆ แล้วจะพบว่าการวางแผนทางทหารทุกฉบับต่างก็อยู่บนหลักพื้นฐานเดียวกัน คือ การประมาณสถานการณ์ การพัฒนาแผน (วิธีการแก้ปัญหา) การจัดทำเอกสารสั่งการ และการตรวจสอบ กำกับดูแลการปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้การศึกษาเรื่องการวางแผนทางทหารจึงไม่ควรยึดติดอยู่กับกระบวนการ (Process) เพราะกระบวนการวางแผนทางทหารเป็นเพียงหลักนิยมทางยุทธการประเภทหนึ่งเท่านั้น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เสมอ กระบวนการวางแผนทางทหารที่เรานำมาใช้อยู่และคิดว่าเหมาะสมในปัจจุบันอาจจะไม่ถูกต้องและเหมาะสมในสภาวะแวดล้อมล้อมของการปฏิบัติการทางทหารในอนาคตก็เป็นไปได้ สิ่งเดียวที่เราควรยึดไว้เป็นสรณะ คือ ตรรกะ (Logic) ของการวางแผนทางทหาร ซึ่งจะไม่ได้แตกต่างไปจากตรรกะในการแก้ปัญหาโดยทั่วไปแต่อย่างใด

๓. Operational Approach กับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ (Process) วางแผนทางทหาร

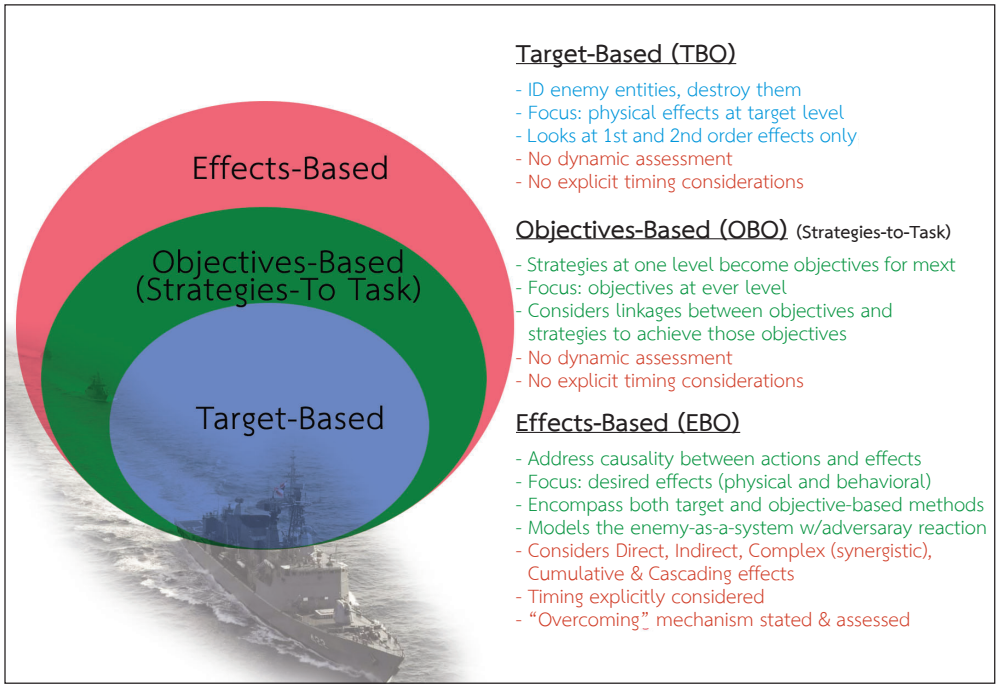
ในหัวข้อที่ ๒ เราได้ทำความเข้าใจกับตรรกะและกระบวนการวางแผนทางทหารกันมาพอสังเขป และเราได้รู้กันแล้วว่ากระบวนการวางแผนทางทหารนั้นมีความเป็นพลวัตและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยหากเราจะวิเคราะห์สาเหตุหลักที่ทำให้กระบวนการวางแผนทางทหารเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่เราควรให้ความสำคัญคือ ขั้นตอนการสร้างหนทางการแก้ปัญหา หรือในการวางแผนทางทหารจะเรียกว่า หนทางการปฏิบัติ (Course of Action) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้เราสามารถกำหนดวิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะสามารถก้าวเดินออกจากจุดเริ่มต้น คือ สภาวะปัจจุบันที่เกิดขึ้นจะพัฒนาไปสู่สภาวะในอนาคตที่เราต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อวิธีการแก้ปัญหาของเราสำเร็จลง การที่เราจะสามารถก้าวเดินไปจากปัจจุบันสู่อนาคตที่เราต้องการได้นั้นในการวางแผนทางทหารเราจะพยายามเชื่อมโยงระหว่างสภาวะการณ์ทั้งสองนี้ด้วยเส้นทางที่เราออกแบบเอาไว้ โดยการออกแบบเส้นทางเหล่านี้ในระดับยุทธการจะถูกเรียกว่า “Operational Approach”[๔]

Operational Approach มีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ (Process) การวางแผนทางทหารในระดับยุทธการ โดยในภาพกว้างการ Approach จะเกิดขึ้นใน ๒ ลักษณะ คือ Direct Approach และ Indirect Approach ต่อจุดศูนย์ดุล

(Center of Gravity : COG)[๕] ของฝ่ายตรงข้าม โดยในยุคเริ่มแรกของสงครามหรือการปฏิบัติการทางทหาร การใช้กำลังรบผู้วางแผนส่วนใหญ่จะคำนึงถึงอำนาจการทำลายในสนามรบ ซึ่งจะเป็นผลกระทบโดยตรงด้านกายภาพเป็นสำคัญ เช่น จำนวนข้าศึกที่สามารถสังหารได้ อัตราการสูญเสียของอากาศยานระหว่างฝ่ายข้าศึกกับฝ่ายเรา แนวทาง Operational Approach รูปแบบนี้เป็นลักษณะของ Direct Approach หรือในการศึกษาแนวความคิดการปฏิบัติการทางทหารจะเรียกว่า การปฏิบัติการบนพื้นฐานของเป้าหมาย (Target Based Operations : TBO) การปฏิบัติการทางทหารในรูปแบบนี้จะอยู่ในช่วงยุคที่ ๑ ถึงยุคที่ ๒ ของการทำสงคราม ซึ่งมักเป็นการสู้รบต่อข้าศึกที่เป็นกองทหารฝ่ายตรงข้าม การกำหนดหรือระบุเป้าหมายหรือหน่วยกำลังรบที่สำคัญของฝ่ายตรงข้ามเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง หนทางการปฏิบัติที่นำมาใช้ทั้งในการวางแผนและการปฏิบัติคือ การทำลายเป้าหมาย (COG) เหล่านี้โดยตรงโดยใช้ทั้ง Manpower และ Firepower ในช่วงเวลาที่แนวความคิด TBO ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางนั้น การวางแผนทางทหารที่ตอบสนองต่อ TBO ก็มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมตามมา เช่น ในกองทัพเรือสหรัฐฯ เรียกการวางแผนลักษณะนี้ว่า “การวางแผนบนพื้นฐานของภัยคุกคาม (Threat-Based Planning)”[๖] และนำมาใช้ระหว่าง ค.ศ.๑๙๖๐ -๑๙๘๐ ในระหว่างสงครามเย็น ซึ่งเป็นช่วงที่กองทัพเรือสหรัฐฯ มีกำลังรบทางทะเลอยู่ในขีดต่ำสุด ภารกิจของกองทัพเรือสหรัฐฯ จะถูกตีกรอบอยู่เพียง ๒ เรื่องหลัก คือ การป้องกันตนเอง และการสนับสนุนการโจมตี เพราะกองทัพเรือขาดกองเรือที่จะปฏิบัติการในทะเลหลวง และไม่มีการปฏิบัติการทางเรือขนาดใหญ่ เช่น การโจมตีสะเทินน้ำสะเทินบก ในห้วงเวลานี้ การออกแบบหนทางการปฏิบัตินั้นเกิดขึ้นอย่างเรียบง่ายโดยการมุ่งเน้นไปที่การระบุภัยคุกคาม (เช่น ขีดความสามารถที่สำคัญของฝ่ายศัตรู) เมื่อค้นพบการดำเนินการจะเป็นไปโดยอัตโนมัติโดยเลือกวางแผนการรวมอำนาจการยิงทั้งจากปืนเรือ และการโจมตีจากทางอากาศ ต่อเป้าหมายที่สำคัญนั้นมากกว่าจะกำหนดหนทางการปฏิบัติที่เหมาะสม เป็นไปได้ และยอมรับได้

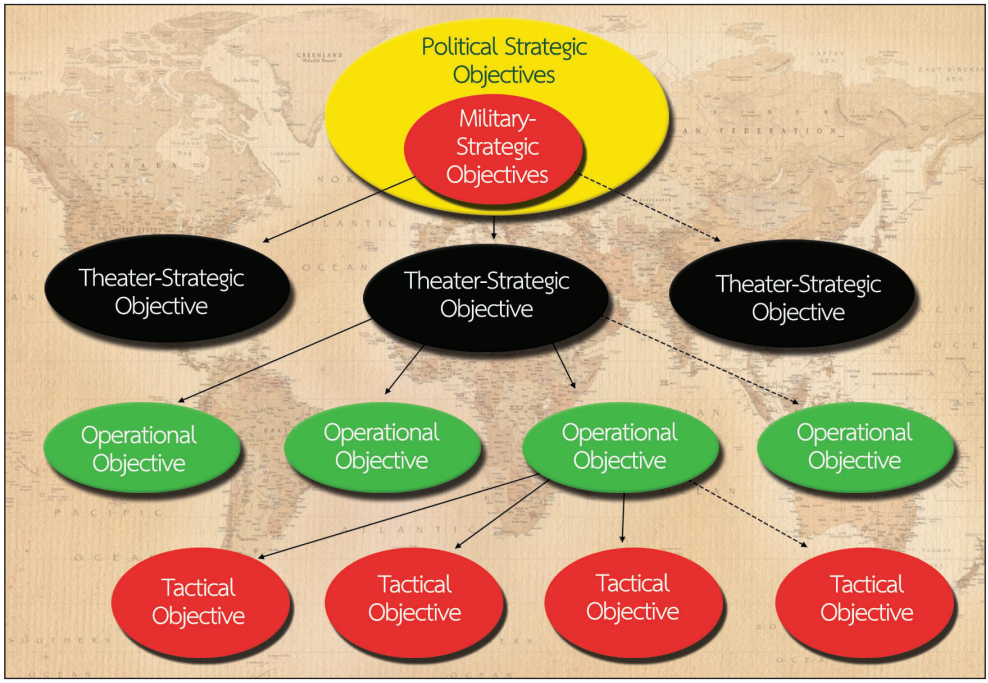
ทร. เองก็ได้รับอิทธิพลของการวางแผนทางเรือรูปแบบนี้เช่นกัน โดยได้รับการแปลเรียบเรียงแล้วนำมาใช้ในการศึกษาและการปฏิบัติการทางเรือในปี พ.ศ.๒๕๑๖ โดย **นาวาเอก ไฉน สุวรรณกิติ** (ยศในขณะนั้น) เรียกว่า “การวางแผนทางเรือ” (อ้างถึงภาพที่ ๕ เอกสารการวางแผนของ ทร. ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน) หรือตรงกับเอกสาร Naval Planning ของ U.S. Naval War College ฉบับแก้ไขปี ค.ศ.๑๙๗๐ โดยการวางแผนทางเรือในช่วงเวลานั้น มุ่งเน้นการเอาชนะข้าศึกโดยการทำลายหน่วยทหารหรือเป้าหมายในพื้นที่การรบ

อย่างเดียว กล่าวคือ หากมีขีดความสามารถที่เท่าเทียมกัน จำนวนจะเป็นปัจจัยหลักในการแพ้-ชนะ ซึ่งหากเราศึกษาการวางแผนทางทหารลักษณะนี้เราจะต้องวิเคราะห์หา “สิ่งที่มุ่ง (Objective)” แล้วกำลังรบที่จะทำให้สิ่งที่มุ่งประสบความสำเร็จจะถูกกำหนดเป็น “สิ่งที่มุ่งทางวัตถุ (Physical Objective)” เช่น กองเรือ ฐานทัพ หรือตำบลที่ทางภูมิศาสตร์ เมื่อเราดำเนินมาถึงจุดนี้ งานของนักวางแผนทางเรือ คือ การสร้างหนทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดในการปกป้องสิ่งที่มุ่งทางวัตถุ (Physical Objective) ของฝ่ายเรา และมุ่งทำลายสิ่งที่มุ่งทางวัตถุ (Physical Objective) ของฝ่ายข้าศึกโดยตรงนั่นเอง จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเรื่องยุทธศิลป์ (Operational Arts) ในห้วงเวลาแรก ๆ มักจะสนใจเรื่องของจุดศูนย์ดุล (COG) เพียงอย่างเดียวซึ่งจะเป็นลักษณะที่ตรงไปตรงมาตามแนวความคิดของ Clausewitz[๗] ทั้งนี้ข้อบกพร่องที่สำคัญอย่างหนึ่งของ TBO คือ อาจทำให้เราหลงลืมภารกิจ (กิจ + มุ่งประสงค์) ที่แท้จริงที่ต้องทำเพื่อไปตอบสนองต่อความต้องการในระดับที่สูงขึ้นไป แต่กลับไปมุ่งเน้นที่จะทำลายกำลังรบฝ่ายข้าศึกเสียอย่างเดียว (การทำลายกำลังรบข้าศึกกลายเป็นเป้าหมาย (Ends) ไม่ใช่วิธีการ (Ways))

ภาพความสัมพันธ์ระหว่าง TBO OBO และEBO

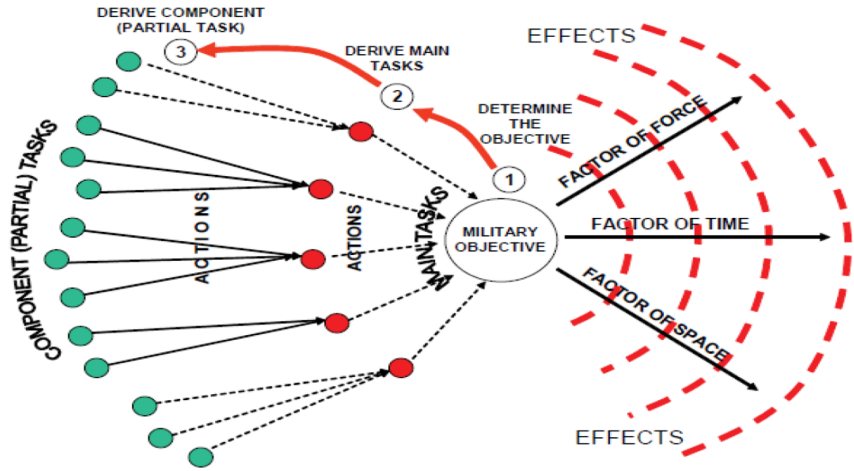
เมื่อสงครามมาถึงยุคที่ ๓ ในเรื่องการดำเนินกลยุทธ์ การแข่งขันกันพัฒนาและสั่งสมอาวุธอาจไม่ใช่คำตอบที่ดีสำหรับทุกประเทศ และแนวความคิดในการทำสงครามโดยการทำลายล้างกำลังรบข้าศึกนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งกำลังพล ยุทโธปกรณ์ และความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก นักการทหารเริ่มมีความเห็นที่ตรงกันว่าการทำลายกำลังรบข้าศึกเป็นเพียงวิธีการ (Ways) หนึ่งในหลายวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมาย (Ends) ทางทหาร ด้วยเหตุนี้การเอาชนะข้าศึกโดยการทำลายโดยตรงต่อหน่วยทหาร หรือเป้าหมายในพื้นที่การรบ (สิ่งที่มุ่งทางวัตถุ) ไม่ใช่ทางเลือกที่ดีเสมอไป และเป็นแนวทางที่สิ้นเปลืองทรัพยากร กำลังพลเป็นจำนวนมาก อีกทั้งนำไปสู่การสะสมกำลังทหาร หรือการสะสมอาวุธในช่วงที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติการทางทหารและการวางแผนจึงมีการพัฒนาต่อมาเป็นการใช้กำลังทหารโดยเป็นเครื่องมือของระดับยุทธศาสตร์ มุ่งเน้นการผลักดันให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เรียกว่า การปฏิบัติการบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ (Objective Based Operations : OBO) ซึ่งจะมองถึงผลประโยชน์ระดับยุทธศาสตร์ที่สูงกว่าการใช้กำลังทางทหารและแปลงลงมาเป็นวัตถุประสงค์ในระดับที่รองลงมา

ภาพความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ (Objective) ในแต่ระดับ

ที่มา : JOINT OPERATIONAL WARFARE:THEORY AND PRACTICE by Dr. Milan Vego ส่วนที่ ๒ หน้า ๒-๓

การปฏิบัติการลักษณะ OBO นี้จะมีการนำวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบมาตั้งแต่ในระดับยุทธศาสตร์ การเมือง (Political Strategic Objectives) แปลงลงสู่วัตถุประสงค์ในระดับที่รองลงมา อาทิ วัตถุประสงค์ระดับยุทธศาสตร์ทหาร (Military Strategic Objectives) ระดับยุทธศาสตร์เขตสงคราม (Theater Strategic Objective) ระดับยุทธการ (Operational Objective) และระดับยุทธวิธี (Tactical Objective) เป็นต้น วัตถุประสงค์ตัวนี้จะเป็นสิ่งสำคัญในการกำกับการปฏิบัติการครั้งนั้น ๆ และจะเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวจนกว่าวัตถุประสงค์ในระดับที่สูงขึ้นไปจะมีการเปลี่ยนแปลง การนำเอาวัตถุประสงค์เป็นแกนหลักเพื่อพิจารณาวางแผน ประเมินค่า และปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับเพื่อให้ได้วัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Strategies to Task หรือยุทธศาสตร์สู่ยุทธวิธี) โดยสามารถปฏิบัติได้อย่างตรงตามความต้องการมากกว่า และใช้ทรัพยากรได้คุ้มค่ากว่า TBO

ภาพกระบวนการคิดของ Objective Based Operation

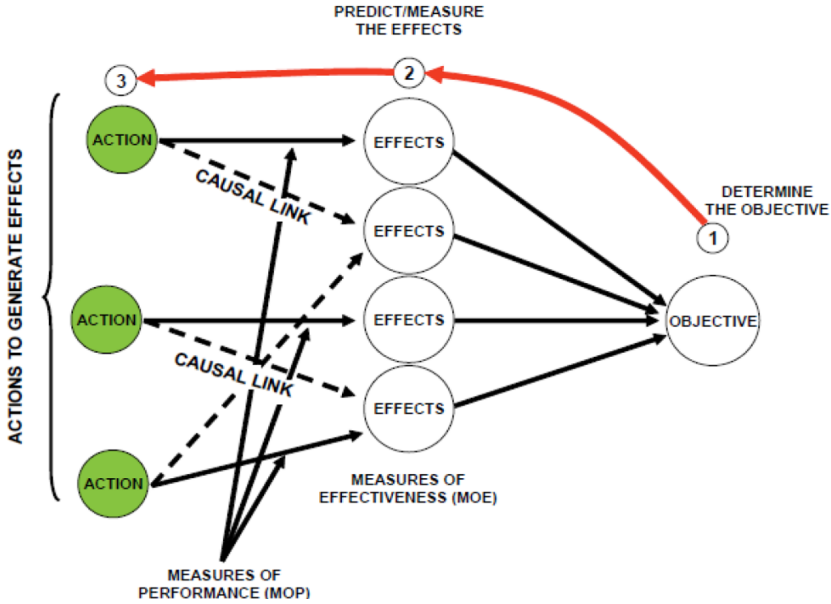
ที่มา : JOINT OPERATIONAL WARFARE:THEORY AND PRACTICE by Dr. Milan Vego ส่วนที่ ๑๓ หน้า ๑๓-๖๙

เมื่อการทำลายกำลังรบฝ่ายข้าศึกไม่ใช่หนทางการปฏิบัติเพียงหนทางเดียวอีกต่อไป ในการปฏิบัติการทางทหาร แนวความคิด Operational Approach ลักษณะ Indirect Approach ต่อจุดศูนย์ดุล (COG) จึงพัฒนามาตอบสนองต่อการปฏิบัติการ OBO การสร้างหนทางการปฏิบัติที่เป็นลักษณะ Indirect Approach ได้สร้างทางเลือกที่เป็นไปได้มากมาย

ในการปฏิบัติการทางทหารและนำไปสู่ “การวางแผนบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ (Objective-Based Planning)” หรือใน ทร.สหรัฐฯ จะเรียกว่า “การวางแผนบนพื้นฐานของภารกิจ (Mission-Based Planning)” โดยขั้นตอนแรก ๆ ของแนวความคิดนี้มีความคล้ายคลึงกับการวางแผนบนพื้นฐานของเป้าหมาย (Threat-Based Planning) คือ การวิเคราะห์หาสิ่งที่มุ่ง (Objective) และกำหนดสิ่งที่มุ่งทางวัตถุ (Physical Objective) ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม หลังจากนั้นการพัฒนาแนวความคิดยุทธศิลป์ (Operational Arts) ในเรื่องจุดศูนย์ดุล (COG) แล้ววิเคราะห์หาปัจจัยวิกฤต (Critical Factors) จะเริ่มเข้ามาสนับสนุนกระบวนการกำหนดหนทางการปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญต่อการบรรลุสิ่งที่มุ่ง (Objective) เพื่อให้ได้มาซึ่งความล่อแหลมวิกฤติ (Critical Vulnerabilities) หรือจุดอ่อนของจุดศูนย์ดุลของทั้งสองฝ่าย จากนั้นหนทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับฝ่ายเราคือ การกระทำต่อความอ่อนแอของฝ่ายตรงข้ามแทนที่จะเป็น COG โดยตรง และปกป้องความอ่อนแอของฝ่ายเรา การปฏิบัติในลักษณะ OBO นี้จึงลดความสูญเสียจากการต้องเผชิญกับปัจจัยที่เข้มแข็งของข้าศึกโดยตรง และเป็นการเปลี่ยนความเข้าใจที่ยึดถือกันมาแต่เดิมว่า ปัจจัยการแพ้หรือชนะในการทำสงครามย่อมมาจากจำนวนและขีดความสามารถของกำลังรบเป็นหลักไปสู่การให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางยุทธการ (Operational Factors) มากยิ่งขึ้น การชดเชยความเสียเปรียบจากกำลังรบด้วยปัจจัยพื้นที่และเวลา เป็นสิ่งที่กลายเป็นเรื่องปกติของนักวางแผน การให้ความสำคัญต่อปัจจัยเวลาซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดและไม่สามารถนำกลับคืนมาได้หากสูญเสียไปแล้วเริ่มถูกให้ความสำคัญมากขึ้น สำหรับการวางแผนบนพื้นฐานของภารกิจ (Mission-Based Planning) นั้น ทร. ได้มีการแปลและเรียบเรียงจาก NAVY WARFARE PUBLICATION NAVY PLANNING (NWP 5-01) ฉบับปี ค.ศ.๑๙๙๖ และเป็นเอกสารอ้างอิงไว้ใช้เช่นกัน โดยมีการจัดทำเป็น อทร.๘๓๐๗ เล่มแรก ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.๒๕๔๖ (อ้างถึง ภาพที่ ๕ เอกสารการวางแผนของ ทร. ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

เมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นและสหรัฐฯ กลายมาเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวในช่วงเวลานั้น ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นในตะวันออกกลางจากการที่กองทัพอิรักของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน นำกำลังเข้ายึดครองประเทศคูเวตเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๙๐ ซึ่งนับเป็นการท้าทายระเบียบโลกภายใต้การนำของสหรัฐฯ โดยภายหลังจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจกับอิรัก และการเจรจาทางการทูตหลายครั้งไม่ประสบความสำเร็จ สหประชาชาติจึงมีมติให้ใช้ปฏิบัติการทางทหารเพื่อผลักดันกองทัพอิรักออกจากประเทศคูเวต และการปฏิบัติ

การทางทหารภายใต้การนำของสหรัฐฯ ในครั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นแนวคิดการปฏิบัติการทางทหารและการวางแผนในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การปฏิบัติการบนพื้นฐานของผลกระทบ (Effects Based Approach to Operations : EBAO) ซึ่งเป็นแนวความคิดการปฏิบัติการทางทหารเพื่อสร้างผลกระทบ (Effects) ทั้งผลกระทบทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการทางทหาร และตอบสนองต่อความต้องการในระดับยุทธศาสตร์

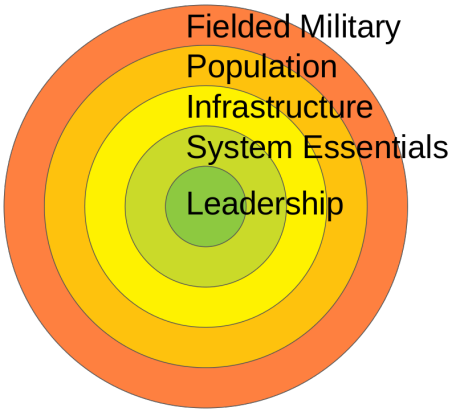

ภาพกระบวนการคิดของ Effects Based Approach to Operations: EBAO

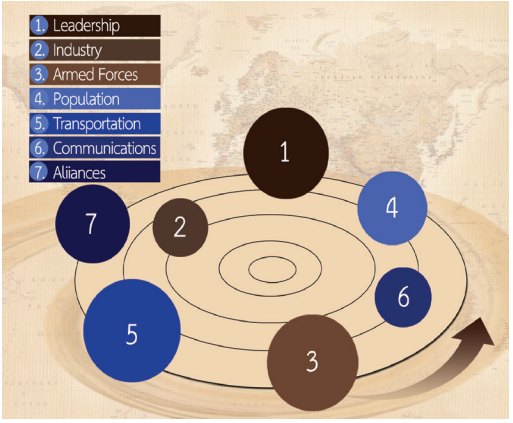
ที่มา : JOINT OPERATIONAL WARFARE:THEORY AND PRACTICE by Dr. Milan Vego ส่วนที่ ๑๓ หน้า ๑๓-๖๘

หากจะศึกษาแนวความคิดเรื่อง EBO อย่างจริงจังคงต้องย้อนกลับไปศึกษาแนวความคิดการทำสงครามทางอากาศของนักทฤษฎีการทำสงครามทางอากาศสมัยใหม่ เช่น พลตรี Giulio Douhet ชาวอิตาเลียน จอมพลอากาศ Hugh Trenchard ชาวอังกฤษ กับ พลตรี William Billy Mitchell ชาวอเมริกัน ซึ่งเสนอแนวความคิดการทำสงครามโดยมีกำลังทางอากาศเป็นเครื่องมือหลักในการครองอากาศ โดยการทำลายกำลังทางอากาศของฝ่ายตรงกันข้ามแล้วเอาชนะศัตรูโดยการทิ้งระเบิดทำลายเมืองและทำลายขวัญของศัตรู

แต่แนวความคิดในลักษณะการปฏิบัติการบนพื้นฐานของผลกระทบแบบเดิม หรือ Effects Based Operations (EBO) กลับไม่ได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่การใช้งาน และถูกยอมรับกันเพียงในกองทัพอากาศ ไม่อาจพัฒนาไปสู่การนำไปใช้ในการวางแผนและการปฏิบัติการทางทหารอย่างจริงจังเท่าที่ควร จนกระทั่ง นาวาอากาศเอก John Ashley Warden ของกองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้นำเสนอแนวความคิดเรื่อง 5 Rings Model และนาวาอากาศตรี Jason Barlow ได้นำเสนอแนวความคิดเรื่อง Barlow's Model หรือ National Elements of Value (NEV) ทำให้การพัฒนาเรื่อง EBO ไปสู่ EBAO และสามารถนำไปใช้วางแผนและการปฏิบัติการทางทหาร โดยถูกนำไปพิสูจน์ในช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย ครั้งที่ ๑

5 Rings Model

Barlow's Model

ภาพแนวความคิดเรื่อง 5 Rings Model และ Barlow's Model
ที่มา : US Air Force Doctrine : Operations and Planning

แนวความคิด EBAO ถึงแม้ว่าจะเป็นแนวความคิด Operational Approach ลักษณะ Indirect Approach ต่อ COG เช่นเดียวกัน OBO แต่มุมมองต่อ COG ของ EBAO กลับมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ในขณะที่ OBO มีมุมมองต่อ COG อยู่ในกรอบของกำลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารเพียงอย่างเดียว แต่ EBAO จะจำลอง COG ของฝ่ายตรงข้ามที่อยู่ในลักษณะของระบบ (System) และมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันไปสู่กำลังอำนาจแห่งชาติด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง ข้อมูลข่าวสาร อีกด้วย โดยหากเราจำลองระบบหนึ่ง

ของฝ่ายตรงข้ามด้วยหนึ่ง COG ในแนวความคิดของ EBAO เราจะต้องวิเคราะห์ถึงผลกระทบในการปฏิบัติต่อระบบหนึ่งที่ไปมีผลกับอีกระบบหนึ่งของฝ่ายตรงข้ามด้วย หรือเรียกว่าการวิเคราะห์แบบ System of System Analysis (SoSA ตามแนวคิดของ นาวาอากาศเอก JOhn Ashlon Warden) หรือ Cross-COG (ตามแนวคิดเรื่อง National Element of Value) การวิเคราะห์ในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้บังคับบัญชาทราบว่าระบบฝ่ายตรงข้ามมีจุดอ่อน-จุดแข็ง รวมทั้งมีการเชื่อมโยงในการทำงานอย่างไร (Nodes & Links) อะไรเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานของระบบฝ่ายตรงข้าม และสามารถเลือกกำหนดหนทางการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพตลอดจนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ทั้งนี้การประเมินค่าผลการปฏิบัติของ EBAO นั้น จะต้องครอบคลุมในทุกด้านทั้งด้านกายภาพ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของข้าศึก ซึ่งจะมีปัจจัยในเรื่องเวลาเข้ามาประกอบเป็นสำคัญ ดังนั้นจะต้องมีการบริหารจัดการการข่าวกรองที่ดี (Effects Based Dynamic ISR Management) รวมถึงความต้องการข่าวกรองที่ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในสนามรบ (Battlefield) แต่ขยายความต้องการไปสู่สภาพแวดล้อมทางยุทธการ (Operational Environment) ครอบคลุมทั้งการเมือง (Political) การทหาร (Military) เศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และข้อมูลข่าวสาร (Information) หรือ PMESII ทั้งนี้ EBAO มิใช่แนวคิดที่จะมาทดแทนแนวคิดลักษณะ TBO และ OBO เสียทีเดียว แต่เป็นรูปแบบการปฏิบัติการทางทหารที่ให้ความสำคัญกับผลกระทบที่มีต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งด้านกายภาพและด้านพฤติกรรม แนวความคิด EBAO มองการปฏิบัติในมุมมองที่กว้างกว่าแนวความคิดรูปแบบอื่น ๆ และพยายามศึกษาและจำลองแบบความสัมพันธ์โดยสร้างคำว่า “ผลกระทบ (Effects)” เข้าไปแทรกอยู่ระหว่าง “วัตถุประสงค์ (Objective)” และ “กิจ (Tasks)” หรือบางครั้งอาจเรียกว่า “การกระทำ (Actions)” เพื่อป้องกันความสับสนกับ “กิจ (Tasks)” ในขั้นการวิเคราะห์ภารกิจ

การวางแผนทางทหารบนพื้นฐานของผลกระทบ (Effects Based Planning) ได้มีการพัฒนาและนำเข้ามาปรับปรุงเพิ่มเติมในเอกสารการวางแผนทางทหารของ ทร. เช่นกัน โดยเริ่มปรากฏบางส่วนใน (ร่าง) อทร.๘๓๐๗ ฉบับปี พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน มีพื้นฐานการคิดจากการเริ่มด้วยกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) ของการปฏิบัติการทางทหารแล้วมุ่งเน้นกับการสร้างผลกระทบ (Effects) ให้เกิดขึ้นในระบบของข้าศึกผ่านทางกิจกรรม (Actions) ต่าง ๆ ที่ฝ่ายเราจะทำให้เกิดขึ้นและประเมินผลของการดำเนินการเหล่านั้น รวมทั้งสร้างผลกระทบ (Effects) ที่เกื้อกูลฝ่ายเราในการปฏิบัติการควบคู่กันไป

๔. ความคิดเห็นต่อ Operational Approach แบบต่าง ๆ

การนำเสนอ Operational Approach รูปแบบต่าง ๆ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดกระบวนการ (Process) วางแผนทางทหาร ซึ่งรูปแบบที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบัน คือ รูปแบบ OBO และ EBAO แต่ก็ยังไม่มีข้อยุติในประเด็นที่ถกเถียงกันเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสีย และความเหมาะสมต่อการปฏิบัติการทางทหารในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้สาระสำคัญในส่วนนี้ จะเน้นไปที่การสรุปประเด็นสำคัญในเรื่องข้อวิพากษ์วิจารณ์จากนักยุทธศาสตร์ทหารที่สำคัญ อาทิ ดร. Milan Vego นาวาอากาศเอก John A. Warden เป็นต้น

EBO กับแนวความคิดการทำสงคราม

Clausewitz นักยุทธศาสตร์การทำสงครามทางบกได้ให้มุมมองต่อสงคราม คือ การใช้กำลังอำนาจบีบบังคับให้ฝ่ายตรงข้ามยอมทำตามความต้องการของเรา (War is thus an act of force to compel our enemy to do our will) และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่าสงครามเป็นเพียงการดำเนินนโยบายทางการเมืองด้วยเครื่องมืออื่น ผู้สนับสนุน OBO ได้หยิบยกการวิพากษ์ผ่านนิยามของสงครามมาเป็นประเด็นโต้แย้งแนวความคิด EBAO ว่าเป็นการปล่อยให้การตัดสินใจสุดท้ายในระดับยุทธศาสตร์ไปขึ้นอยู่กับฝ่ายตรงข้าม จึงส่งผลให้วิธีการทำสงครามเปลี่ยนไป และคำว่าสงครามห่างไกลออกไปจากทฤษฎีที่เคยเข้าใจร่วมกันมา และการปล่อยให้ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ตัดสินใจจากผลกระทบ (Effect) ที่ฝ่ายเราสร้างขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อบีบบังคับให้ยินยอมตัดสินใจในทางเลือกที่ฝ่ายเราหยิบยื่นให้นั้นต้องอาศัยการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมควบคู่กันไป การประเมินผลกระทบทางตรงอาจยอมรับกันว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ แต่การประเมินผลกระทบทางอ้อมหรือการประเมินผลที่เกิดขึ้นเป็นลูกโซ่ติดต่อกันไปยิ่งเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ อีกทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเพียงห้วงเวลาหนึ่งเท่านั้น และยิ่งระดับของสงครามสูงมากขึ้นเท่าใดการสร้างผลกระทบจะเกิดขึ้นได้ยากยิ่งขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างผลกระทบกับฝ่ายตรงข้ามที่รู้ว่าฝ่ายเรามีข้อจำกัดบางประการในการปฏิบัติการทางทหาร ในขณะที่ OBO จะสอดคล้องกับการทำสงครามตามหลักการดั้งเดิมมากกว่า และเป็นรูปแบบที่ฝ่ายเราเป็นฝ่ายตัดสินใจเลือกการปฏิบัติ (กิจ) ที่เหมาะสมเพื่อบีบบังคับฝ่ายตรงข้าม ตัวอย่างที่ถูกนำมาสนับสนุนข้อวิพากษ์นี้ คือ เกมหมากรุกบนกระดานขนาด ๖๔ ช่อง และตัวหมากจำนวน ๓๒ ตัว ซึ่งเปรียบเสมือนการสู้รบในลักษณะที่อาจเรียกได้ว่าปราศจากหมอกของสงคราม (Fog of War)[๖] และความฝืดของสงคราม (Friction of War)[๗] เองก็ตาม เมื่อการเดินหมากครั้งแรกของทั้งสองฝ่ายเกิดขึ้นบนกระดานแล้ว มีความเป็นไปได้ถึง ๔๐๐ กรณีที่จะเกิดขึ้น เมื่อมาถึงการเดินครั้งที่ ๒ ของทั้งสองฝ่าย

ความเป็นไปได้จะกลายเป็น ๗๑,๘๕๒ ครั้งที่ ๓ กลายเป็นประมาณ ๙ ล้าน และครั้งที่ ๔ จะมากกว่า ๓๑๕ พันล้านความเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้ หากเป็นการทำสงครามในความเป็นจริงที่มีทั้งหมอกและความฝืดของสงคราม การประเมินค่าผลกระทบตามแนวความคิดของ EBAO แทบจะเป็นไปไม่ได้

นอกจากนี้ในมุมมองของ Clausewitz เป้าหมายที่แท้จริงของสงคราม คือ การทำให้ข้าศึกหมดขีดความสามารถ ซึ่งแตกต่างจากแนวความคิดของ EBAO ที่มุ่งสร้างผลกระทบต่อความตั้งใจ (Intention) ของฝ่ายตรงข้าม ในมุมมองด้านการทหารปัจจุบันที่เราจะนิยามเกี่ยวกับ “ภัยคุกคาม (Threat)” เป็นองค์ประกอบของขีดความสามารถ (Capability) และความตั้งใจ (Intention) แล้วแนวความคิดแบบ OBO จะมุ่งกระทำต่อขีดความสามารถของฝ่ายตรงข้ามทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่ EBAO จะประเมินผลกระทบต่อพฤติกรรมและความตั้งใจ (Intention) ของฝ่ายตรงข้ามด้วยมาตรวัดประสิทธิผล (Measure of Effectiveness : MOE) กับการประเมินมาตรวัดประสิทธิภาพ (Measure of Performance : MOP) ของการกระทำ (Actions) หลายการกระทำเพื่อสร้างผลกระทบที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้น กรณีศึกษาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นความยากลำบากในการประเมินผลกระทบต่อพฤติกรรมและความตั้งใจ (Intention) ฝ่ายตรงข้าม คือ การทำสงครามเรืออู (U - Boat) ของเยอรมันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งฝ่ายเยอรมันประเมินว่าสามารถผ่านมาตรวัด MOP ได้เป็นอย่างดีด้วยการทำลายเรือสินค้าไปยังเกาะอังกฤษได้มากถึง ๖๐๐,๐๐๐ ตัน/เดือน และทำให้ปริมาณสินค้าเข้าสู่อังกฤษลดลงไปต่ำสุดเหลือเพียง ๓๔ % ของความต้องการทั้งประเทศตามมาตรวัด MOE ได้สำเร็จ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้ฝ่ายเยอรมันคาดการณ์ว่าฝ่ายอังกฤษจะต้องตัดสินใจยอมแพ้เนื่องจากขาดสิ่งอุปกรณ์ในการทำสงครามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วถึงแม้เยอรมันจะสามารถผ่านมาตรวัด MOP และ MOE ของตนเองได้อย่างดีก็ตาม กลับไม่สามารถบีบบังคับพฤติกรรมและความตั้งใจของฝ่ายอังกฤษได้ตามที่ตั้งใจ

EBO กับการวางแผนทางทหาร

ผู้สนับสนุนแนวความคิด OBO กล่าวว่า EBAO มองสงครามเป็นวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (System) และเป็นเส้นตรงจนเกินไป ซึ่งต่างจากสงครามในมุมมองของ Clausewitz ซึ่งมองสงครามมีความเป็นพลวัตและซับซ้อน จากมุมมองที่เกิดจากระบบ (System) นี้เอง EBAO ได้สร้างคำว่า “สภาพแวดล้อมทางยุทธการ (Operational Environment : OE)” ขึ้นมาแทนความว่า “สนามรบ (Battlefield/Battlespace)” การเกิดขึ้นของ OE ส่งผลอย่างยิ่งต่อการวางแผนทางทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการ ซึ่งจากเดิมในแนวคิด

ของ OBO จะมุ่งเน้นอยู่เพียงในขอบเขตด้านการทหาร (พื้นที่สนามรบ) ไปสู่รูปแบบ EBAO ที่มองสภาพแวดล้อมเป็นระบบที่ประกอบไปด้วยการเมือง (Political) การทหาร (Military) เศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และข้อมูลข่าวสาร (Information) หรือ PMESII ซึ่งถูกกำหนดอยู่ในขั้นตอนการเตรียมสภาพแวดล้อมทางยุทธการด้านข่าวกรองร่วม (JIPOE) ในเอกสาร JP 2-01.3 Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment ในขั้นตอนที่ ๒ การอธิบายผลกระทบของสภาพแวดล้อม การวิเคราะห์ระบบ PMESII นี้เองที่ทำให้แนวความคิด EBAO ไม่ได้ถูกตีกรอบการสร้างผลกระทบอยู่แต่เฉพาะเป้าหมายทางทหารเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่ระบบอื่น ๆ ที่สามารถให้ผลผลัพธ์เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติการทางทหารได้อีกด้วย

ในทางกลับกันมุมมองของ OBO จะให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการทางทหาร (ระบบการทหาร) มากที่สุด และไม่เห็นด้วยกับการนำ “สภาวะการณ์หรือผลกระทบ” มาคั่นระหว่างวัตถุประสงค์กับกิจ ซึ่งเป็นการลดทอนคุณค่าของวัตถุประสงค์ทางทหารลง และยังไปสร้างความคลุมเครือและขาดความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และกิจอีกด้วย อีกทั้งการให้ความสำคัญกับ OE จนเกินไปของ EBAO ทำให้คุณค่าของภารกิจ (กิจ+มุ่งประสงค์) ด้อยค่าลงเป็นเหตุให้ผู้วางแผนฯ มักละเลยหรือหลงลืมหลักการแปลงกิจ (Task) ของหน่วยเหนือไปเป็นมุ่งประสงค์ (Purpose) ของหน่วยรอง และยังทำให้การกำหนด “กิจ” ด้วยการใช้คำที่แสดงความสำเร็จ (Term of Accomplishment) ที่มีผลต่อการกำหนดลักษณะการทำสงครามในแต่ละเหล่าทัพ และแต่ละระดับของสงคราม (Level of War) ที่ถูกต้องและชัดเจนมีความสำคัญลดน้อยลงไป นอกจากนี้ การมองแบบ System of System ของ EBAO ยังไปลดความสำคัญของ COG ด้านการทหารให้ไปเทียบเท่ากับ COG ในระบบอื่น ๆ ทำให้เกิดทางเลือกมีมากเกินความจำเป็น และหลุดออกไปจากกรอบของการปฏิบัติการทางทหารรูปแบบเดิม ด้วยเหตุนี้การให้ความสนใจกับ Operational Idea เช่น การดำเนินกลยุทธ์ระดับยุทธการ (Operational Maneuver) การลวง (Deception) การสร้างแผนทางเลือก (Branches and Sequels) การป้องกันจุดศูนย์ดุลของฝ่ายเรา การป้องกันการเกิดจุดผกผันทางการรบ (Culminating Point) และหน้าที่ต่าง ๆ ทางยุทธการ (Operational Function) จึงไม่ใช่ความจำเป็นอีกต่อไป

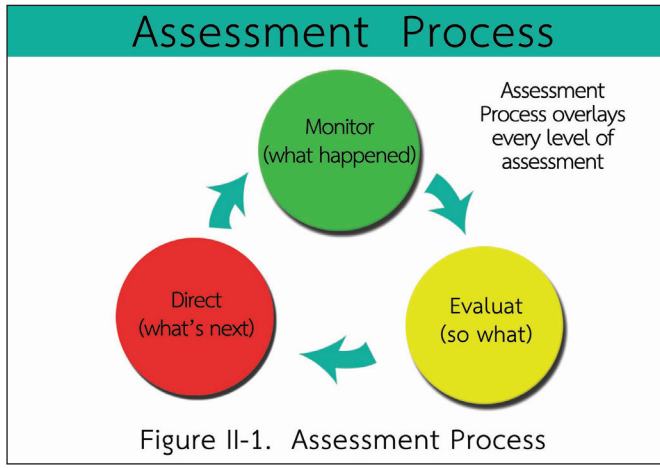
EBO กับรูปแบบของภัยคุกคาม

ผู้สนับสนุน EBAO ให้ความเห็นว่ารูปแบบการปฏิบัติการในลักษณะนี้ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับกับภัยคุกคามรูปแบบเดิม (Traditional Threats) เพียงเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้เพื่อวางแผนและปฏิบัติการทางทหารกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non Traditional Threats) ได้เป็นอย่างดี หรือแม้แต่กับภัยคุกคามที่ไม่อาจระบุวัตถุประสงค์

ที่ชัดเจน และภัยคุกคามที่ไม่มีวัตถุประสงค์ เช่น เชื้อไวรัส ก็ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อีกด้วย ต่างกับรูปแบบ OBO ที่อาจจะสามารถรองรับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้ก็ตาม แต่หากภัยคุกคามที่เกิดขึ้นนั้นไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์ได้แล้วการเลือกหนทางการปฏิบัติจะขาดปัจจัยบังคับให้การออกแบบหนทางการปฏิบัติไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม

EBO กับการพัฒนาขีดความสามารถ

นักวางแผนหลายคนอาจมีมุมมองที่คลาดเคลื่อนว่า EBAO และสงครามที่ใช้เครือข่ายเป็นศูนย์กลาง (Network Centric Warfare : NCW) เป็นเรื่องเดียวกัน คำกล่าวนี้จะไม่ถูกต้องในประเด็นสื่อสารที่สำคัญเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทั้งสองประเภทนี้ การทำความเข้าใจที่ถูกต้องควรเริ่มจากการทำความเข้าใจในประเด็นที่ว่า “EBAO นั้นไม่เท่ากับ NCW” และเข้าใจในความสำคัญของ NCW ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการวางแผนและปฏิบัติตามแนวความคิด EBAO สาเหตุหลักมาจากการประเมินความสำเร็จของ EBAO จะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ความสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร เครือข่ายการสื่อสารที่น่าเชื่อถือ และการกำหนดแนวทางและตัวชี้วัดในการประเมินที่ดี ด้วยเหตุนี้จึงต้องการเครื่องมือที่มาสนับสนุนกระบวนการประเมินผลกระทบที่ต้องการตั้งแต่ การตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์และประเมินผล นำไปสู่การปฏิบัติแล้วกลับไปสู่การตรวจสอบการตอบสนองของฝ่ายตรงข้ามอย่างต่อเนื่องแบบ Real-Time หรือ Near Real-Time ซึ่ง NCW เป็นเครื่องมือที่มาช่วยเติมเต็มในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

ภาพ Assessment Process

ที่มา : US Joint Staff Commander’s Handbook for Assessment Planning and Execution บทที่ ๒ หน้า ๒-๒

บทสรุป

การปฏิบัติการทางทหารทั้งสามรูปแบบล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของฝ่ายนโยบายการเมือง สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคง และลักษณะการทำสงคราม (Characteristics of Warfare) ในขณะนั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้การกำหนดกระบวนการวางแผนและปฏิบัติการทางทหารในแต่ละประเทศเองก็มีแนวทางและรูปแบบที่นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแตกต่างกันออกไป จึงไม่น่าแปลกใจมากนักที่ยังคงมีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในคำถามที่ว่า “การปฏิบัติการทางทหารควรอยู่บนพื้นฐานเช่นไร” และ “ปัจจัยใดบ้างที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดรูปแบบการปฏิบัติการทางทหารที่เหมาะสมกับธรรมชาติการทำสงครามของแต่ละเหล่าทัพ” ซึ่งปัจจุบันอาจจะยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนตายตัว แต่ข้อพิจารณาเบื้องต้นที่ควรนำมาประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

๑. ฝ่ายเรามีขีดความสามารถและขนาดกำลังรบเหนือกว่าฝ่ายตรงข้าม และการสูญเสียกำลังรบจากการปฏิบัติการทางทหารเป็นสิ่งที่ยอมรับได้แล้ว การปฏิบัติการบนพื้นฐานของเป้าหมาย (TBO) จะเป็นทางเลือกหนึ่งที่ผ่านการพิจารณาด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความยอมรับได้

๒. หากฝ่ายเรามีขนาดกำลังรบและขีดความสามารถที่เท่ากันหรือด้อยกว่าฝ่ายตรงข้าม กับต้องการลดความสูญเสียกำลังรบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จำเป็น และต้องการจำกัดขอบเขตการปฏิบัติการทางทหารในเฉพาะพื้นที่การรบ (Battlefield/Battlespace) การปฏิบัติการบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ จะเป็นทางเลือกที่ดี

๓. และหากฝ่ายเรามีแนวความคิดเช่นเดียวกันกับข้อ ๒ และยังมีขีดความสามารถในการควบคุมสั่งการ ผ่านระบบเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและครอบคลุมสภาพแวดล้อมทางยุทธการ (Operational Environment) การปฏิบัติการบนพื้นฐานของผลกระทบเป็นอีกทางเลือกที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อสรุปของการพิจารณาทั้ง ๓ ประเด็นข้างต้น เป็นเพียงข้อพิจารณาเบื้องต้นประกอบการตัดสินใจเพียงเท่านั้น ในการยืนยันรูปแบบการปฏิบัติการฯ ที่เหมาะสมสำหรับกองทัพนั้น ควรจะต้องมีการพิจารณาข้อมูลประกอบด้านอื่น ๆ ให้ครบถ้วนรอบด้าน เช่น สภาวะแวดล้อมของการปฏิบัติการทางทหาร ประเภทของกำลังรบ ขีดความสามารถ หลักนิยม แผนการเสริมสร้างกำลังรบ และระบบควบคุมบังคับบัญชา ฯลฯ ในส่วนของการวางแผนทางทหารเพื่อรองรับต่อการปฏิบัติการแต่ละรูปแบบนั้น ต้องพึงระมัดระวังในการยึดติดกับกระบวนการ (Process) วางแผนทางทหารเกินไปจนกลายเป็นการสร้างข้อจำกัดให้กับตนเองในการเรียนรู้และศึกษารูปแบบการปฏิบัติการทางทหารที่จะมีการพัฒนาต่อไปอีกในอนาคต สิ่งสำคัญคือการทำความเข้าใจว่ากระบวนการ (Process) วางแผนทางทหารจะเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการปฏิบัติการทางทหาร แต่ตรรกะ (Logic) ของการวางแผนทางทหารเป็นกรอบความคิดที่แน่นอน และมาจากหลักการคิดอย่างมีเหตุมีผลในการแก้ปัญหานั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

๑ Lind, William S.; Nightengale, Keith; Schmitt, John F.; Sutton, Joseph W.; Wilson, Gary I. (October 1989), “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation”, Marine Corps Gazette, pp. 22–26

๒ อ้างอิงจาก NAVY WARFARE PUBLICATION NAVY PLANNING (NWP 5-01) บทที่ ๑ หน้า ๑-๑

๓ นักคณิตศาสตร์ชาวฮังกาเรียน บุคคลที่ทำให้วิทยาการศึกษาสำนึก (Heuristics) เป็นหนึ่งในวิธีการแก้ปัญหา (Methods of problem solving) ที่แพร่หลายในศตวรรษที่ ๒๐

๔ คือ รายละเอียดที่อธิบายภาพการปฏิบัติที่จำเป็นต้องทำทั้งหมดเพื่อเปลี่ยนแปลงจากสภาวการณ์ปัจจุบันไปสู่สภาวะที่ต้องการในในอนาคต (Joint Publication 1-02 หน้า ๑๗๕)

๕ คือ แหล่งรวมพลังอำนาจทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม รวมถึงเสรีภาพในการปฏิบัติ (JP 1-02 หน้า ๒๙)

๖ อ้างอิงจาก NAVY WARFARE PUBLICATION NAVY PLANNING (NWP 5-01) บทที่ ๑ หน้า ๑-๓

๗ Carl Philipp Gottfried von Clausewitz นายพลชาวปรัสเซีย ได้รับการยกย่องเป็นนักทฤษฎีทหารผู้ยิ่งใหญ่และบิดาแห่งวิชาการยุทธสมัยใหม่ งานเขียนที่สำคัญคือ On War ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับสงคราม ลักษณะของสงคราม และเรื่องจุดศูนย์ดุล

๘ คือ แนวความคิดที่สำคัญอย่างหนึ่ง Clausewitz ซึ่งกล่าวถึง ความไม่ชัดเจนของข่าวสารในสนามรบที่ฝ่ายเราไม่อาจมองเห็นสภาพการณ์ของสนามรบในจุดที่เราไม่ได้วางเครือข่ายข่าวสารไว้ หรืออาจเป็นความคลุมเครือของข่าวสาร

๙ เช่นเดียวกับหมอกของสงคราม ความฝืดของสงคราม (friction of war) เป็นสิ่งที่ทำให้การรบจริงต่างไปจากการรบบนกระดาษ หมายรวมถึง ความเหน็ดเหนื่อยของทหาร ดินฟ้าอากาศ ลักษณะเส้นทางเคลื่อนกำลัง ซึ่งการวางแผนทางทหารจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้